

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDEVARVET

N:r 40. 2 okt.

N:r 40. 4 årg. 1926

Tidevarvet N:r 40

Valet i Villåttinge uppställs som lärorikt exempel på utgången av en valstrid.

*

I *Självstyrelse och rikshushållning* framlägger *Elisabeth Tamm* samma tankar för Tidevarvets läsare, som förut för sina valmän.

*

Ledaren: *Krig med barn och om dem* påvisar hur pacifism och militarism strida om barnen. Landstörmsövningar och fredsdag samtidigt!

*

I dagarna öppnas den första paneuropeiska kongressen. I norska Aftenposten bekänner sig politikern Sigurd Ibsen helt till idén i en stor artikel. I väntan på att de svenska dagliga tidningarna skola följa exemplet har Tidevarvet i artikeln *Pan-europas födelse* velat erinra om vad som sker.

*

Moderskapets tragedi av E. W. recenserar två nyutkomna böcker.

*

Vi erinra åter om billighetsprenumerationen å sista kvartalet för

EN KRONA.

Den bör ske direkt till expeditionen Slussplan 1, Stockholm.

Frisinnade kvinnors Riksförbunds centralstyrelse

sammanträder till årsmöte den 30, 31 oktober. Skåneförbundet är denna gång värd för Centralstyrelsen, och mötet kommer att hållas i Kristianstad.

Olga Elmdahl
Modemagasin
Kungsgatan 53, Tel. 108 51
STOCKHOLM

Clara Ekströms Optiska Affär
3 Jakobstorg Stockholm

GLASÖGON KIKARE
Pince-nez H. K. H. Kronprinsens Hofleverantör
Etabl. 1872.
Rekommenderar sitt välsorterade lager.

Det av N. F. K. Sverige utarbetade
LIVSTYCKET
för barn och vuxna
samt Promenadskor och kängor av bredare och smalare typ utarbetade av Sv. Kv. Centr. Förb. för Fys. Kultur, fitness och kan beställas i
Anna Ahlströms Sybehörsaffär,
Götgatan 95 - Stockholm
Telefon S. 311 84.

Sänd minneshyllning genom
Blomsterfonden
Tel. Blomsterfonden.
Adr.: Arsenalsgatan 6, n. b.
STOCKHOLM.

Valet i Villåttinge

Valet i Villåttinge härad av Södermanlands län fick den utgång att fröken Elisabeth Tamm på Fogelstad återvaldes till landstinget. Under partibeteckningen Frisinnade och liberaler funnos tre listor. Den som främst upptog fröken Tamms namn fick 687 röster, den med liberalernas "officiella" kandidat 128 och den folkfrisinnade 596.

När vi uttrycka vår glädje över segern yeta vi, att den delas av Frisinnade kvinnor över hela landet.

Granskar man närmare omständigheterna vid detta val, synes utgången ganska märklig. Fast av jämförelsevis små proportioner innehåller detta val i en liten sömländsk valkrets alla ingredienser, goda och dåliga, av vilka framgå den helhet,

den skapelse, som är ett val. Dess upptakt, dess gång och utgång, ge oss en ganska värdefull lärdom att ta vara på.

Trots att frisinnade och liberaler i Villåttinge beslöt att — med avståndstagande från högern — gå ihop, ansågs mandatet ändå osäkert. Ett tecken därpå var att den frisinnade som förut stått för denna valkrets, riksdagsman Olsson i Ramsta, flyttat sig över till fröken Tamms gamla valkrets, Oppunda.

De av våra läsare, som endast följt gången av valet i Tidevarvet, torde ännu leva i den tron, att de liberala under anslutning av folkfrisinnade och fristående frisinnade uppförde fröken Tamm som första namn på den första av sina två listor i Villåttinge. Detta var nämligen valkretsens beslut, som vi meddelade, i tro att det skulle utföras. Så skedde emellertid ej, valkretsförbundets liberala ledning ändrade beslutet och lancerade blott en egen officiell lista med ett annat första namn, och listan med fröken Tamms namn sjönk hastigt till "Frisinnade Kvinnors lista".

Fröken Tamm höll ett par föga publikfriande vartal i valkretsen, och Södermanlands länsförbund av Frisinnade Kvinnor beslöt att ta upp kampen, trots att det icke hade någon press till stöd, snarare tvärtom och trots att en motkampanj öppnades från de andra politiska organisationerna.

Då sedan valresultaten kommo från

Elisabeth Tamm

de övriga valkretsarna och visade, att de liberala ledo nederlag och icke fingo in någon representant i landstinget, hade man anledning frukta att valet i Villåttinge skulle, om över huvud mandatet räddades åt frisinnade och liberaler, gå till den folkfrisinnade kandidaten. Det var ingen gynnsam ställning för fröken Tamm att motarbetas av liberalerna, och ändå bära den impopulära liberala stämpeln på sin lista.

Men se, tvärt emot valens allmänna riktning fingo de folkfrisinnade stå tillbaka för liberalerna. "Frisinnade kvinnors lista" segrade, trots att den var liberal. Väljarna röstade icke på något parti utan på fröken Tamm själv. Detta val var icke något partival, det var ett personlighetsval rent och klart. En personlighet är invald, som icke tillhör någon partiorganisation, en fristående frisinnad.

Det är för sin gärnings skull och sin personlighet, som fröken Tamm har blivit vald. Det kan inte vara någon annan anledning än den att menige man i Villåttinge har tyckt, att hon passade i landstinget. Det är underligt, att detta skall vara en så sällsam grund till ett val.

Från en av vallokalerne berättar Frisinnade Kvinnors listutdelare, att en väljare, som fått listan i hand, sade en glosa om dess första namn. Men denne väljare blev då näpst av en kommunist som sade: säg ingenting ont om fröken Tamm, för då kan folket vittna. Folket har vittnat.

Om fröken Tamms personlighet är den första orsaken till segern, så är den andra det duktiga arbetet, som Länsförbundet nedlagt på detta val. För detta arbetet skull delar Länsförbundets trogna rikligen glädjen och hedern av framgången. Inom Länsförbundet och inom Frisinnade Kvinnor som helhet har man nu sett, att det lönar sig att arbeta. Kvinnorna ha möjligheter, de ha makt, om de bara ha vilja och förstånd att bruka dem. De ha lärt att det ej duger att låta skrämna sig vare sig av hotelser eller ovet och att man måste se upp. Det är inte särskilt roligt att få en sådan lärdom som den, att man ej kan överallt och utan vidare lita på att listorna opartiskt tillhandahållas, men har man fått en sådan lärdom, får man handla efter den när det gäller.

En lärdom som uteslutande är uppmuntrande är däremot den, att det lönar sig stundom att obevkligt hålla på sin ståndpunkt utan hänsyn till om det är taktiskt klokt eller ej. Södermanlands Frisinnade valkretsförbund förblev en tid efter sprängningen 1921 neutralt. Sedan ett folkfrisinnat förbund bildats vid sidan, övergick det neutrala till det liberala partiet för att få stöd av en större enhet och göra sig gällande, som termen brukar lyda. Fröken Tamm följde ej med, hon stod kvar vid de skäl som talat för neutralitet 1921. En av dess män följde heller icke de andra, men han gick till de folkfrisinnade. Även hans återval gick om intet på grund av brist på samarbete mellan liberaler och frisinnade. Ehuru gammal landstingsman och nu lancerad av de folkfrisinnade, blev han utslagen. Detta öde drabbade även de liberala i Jönåker och småstadsvalkretsen. Varken de som gingo till folkfrisinnade eller liberaler hade någon fördel därav.

I stunder, då det ser ut som om ingenting annat än anpassning lönade sig, kan det vara en tröst att påminna sig, att vid valet i Villåttinge det var den fasta, orubbade ståndpunkten som förde till seger.

Polishjärtat darrar

Polismästare Härleman har yttrat sig över det von Kochska förslaget till ny lösdriivarlag. Han kallar det en tidsenlig och god lösning, dock endast under förutsättning, att han får ändra på de mjuka och humana former, varmed hjälpverksamheten skall inledas. I stället för att enligt von Koch den misstänkta kvinnan skall kallas med en lapp till inställelse för hjälputskottet, bör hon enligt Härleman anhållas och efter en natt i häktet föras inför hjälputskottet. Hans skäl är det, att kvinnorna aldrig skulle infinna sig frivilligt, och att proceduren med delgivning av kallelse på offentliga platser skulle väcka för mycken uppmärksamhet och kanske föranleda ingripande från nattpublikens sida till kvinnans förmån. Hans uppfattning är nämligen den, att denna publik står på deras sida, som den väl må göra.

Köparen håller förstas på sin vara. Men få icke de tänkta hjälputskotten därigenom ett i viss mån annat utseende? Skola inte vederbörande kvinnor själva, ur stånd att göra alltför stora åtskillnader, finna sig ställda inför ett nytt slags domstol igen, låt vara att de sitter kvinnor där?

Om icke möjligheten att anhålla på gammalt känt vis behålles, fruktar polismästaren för att de prostituerade skola komma att uppträda "än mera ohöjlt och hänsynslöst" och att den känsla av frihet, som genomträngde dem skulle locka flera rekryter till yrket!

Det är underbart hur alla polishjärtan darrar för de prostituerades ohöjda framfart. Lagstiftningen måste tillhandagå dem med all slags hjälp i form av särbestämmelser mot kvinnorna och vidsträckt befogenhet mot dem, annars kunna de ej hålla ordning och skick på våra gator, annars kunna de ej freda människans nattliga vandringar. Däremot antages det utan vidare, att alla hyggliga kvinnor, som antas av män, kunna reda sig själva. Att de skulle kunna utsättas för skrämsel och varför icke även för frestelser, det intresserar ingen. Utredningen i våras om kvinnofriden på våra gator, gjord av själva justitieministern, resulterade ju i att ingenting behövde göras.

Den stora delen av publiken, som icke är intresserad av den nattliga börsen, har däremot intresse av att det går hyggligt till på våra gator. Men det gör det inte. Det vet var och en, att de anhållanden som polisen då och då gör under nuvarande lösdriivarlag icke hjälpa. Varför? Därför, att de icke ändra på den allmänna uppfattningen, att våra gator nu en gång måste användas till mannekänguppvisning av prostituerade, spekulanternas val och handeldens uppgörande.

Hur skulle då det tänkta nya behandlingssättet kunna befria våra gator, vår stad från prostitutionen? Det beror fortfarande blott den ena parten i handeln, kvinnorna. Det vill hjälpa, bereda arbete åt och förbättra enskilda kvinnor, det egnar sig omsorgsfullt åt människens vellebråd men rör icke vid deras jakträtt.

Det är ingenting annat än den gamla, gamla uppfattningen, klädd i mera tidsenliga former. En del kvinnor ha blivit så glada och tacksamma över dessa former. De tänka ej på att de stadfästa själva åskådningen mot en ny åskådnings anlopp.

Prostitutionen behöver icke vara outförlig. Medlet upplysning av ungdomen, är ännu icke ens på allvar prövat. Kvinnorna i gemen ha inte ens själva kommit längre än till att ropa: "bort med dessa farliga varelser, som röva våra män i deras svaga stunder!" De ha aldrig försökt att säga: vi delar inte er med de kvinnor, som äro var mans.

Devinez.

Begär ej endast en burk eller ett paket thé. Begär SLOTTSTHÉ marknadens absolut bästa Ceylonblandning. Återbäringskupong i varje förpackning.

Husmoderns arbete

består till icke ringa del i utväljandet av de bästa inköpskällorna. För livsmedel är valet lätt. I våra 129 butiker gäller principen: högsta kvalitet till lägsta pris.

Konsumtionsföreningen Stockholm m. O.

TIDEVARVET

Utkommer varje helgfrö lördag.
Slussplan 1, 2 tr., Stockholm.

REDAKTÖR:

Elin Wägner.

Mottagningstid kl. 10—11.

Telefon Norr 48 42.

EXPEDITION:

Telefon Norr 282 43.

Kontorstid kl. 10—12 f. m., 1—4 e. m.

PRENUMERATIONSPRIS:

För 1-år kr. 5:50, halvår kr. 3:—,

kvartal kr. 1:75 Lösnummer 15 öre.

ANNONSPRIS:

per millimeter

Textsida eller särskilt be-

gärtd plats..... 22 öre

I text ..... 20 "

Rylander & Olssons Boktryckeri
STOCKHOLM 1926.

**Tidevarvets
Rådfrågningsbyrå**
för föräldrar
Slussplan II
torsdagar 9.30—10.30 f. m.

Mathilda Staël von Holstein

Ledamot av Sveriges Advokatsamfund.

Malmstorgsgatan 3, Stockholm.

Telefon 244 88, Norr 244 19.

Familjerätt. Hyresärenden. Testa-
menten. Bouppteckningar. Förfrå-
gningar från landsorten besvaras om-
gående.

EVA ANDÉNS Advokatbyrå

lanch. Eva Andén. Ledamot av Sveriges
Advokatsamfund.

Lilla Vattug. 14. Tel. 75 76, Norr 183 36.
STOCKHOLM.

SPECIALITET: Familje- och arvsaker,
Boutredningar och testamenten, för-
valtningsuppdrag.

Även skriftliga förfrågningar.

Infört genom
Stockholms Läkarförening

Dr Harald Österberg

Invärtes sjukdomar,
Lung-, mag- och rnsjukdomar.

Hantverkaregatan 18—20, 2 tr., hiss.

(invid Kungsholmstorg).

Mottagn. vard. 3.30—5, sönd. 10.30—

11 samt enligt avtal pr tel.

Kungsh. 20 40.

Doktor Inez Laurell

Sibyllegatan 9 - Sthlm. Tel. 741 71.

Homeopatisk behandling

Tid för mottagningen beställs per

telefon, helst 9.30—10 fm.

Doktor Fähræus

Hår- & Hudsjukdomar, Nervsjukdomar

Karlavägen 48, Stockholm.

Mottagning enl. överenskommelse per tel.

707 18, kl. 10.30—12.

Tandl. Greta Johansson,

S:t Eriksgatan 102, 3 tr. (Vasastaden)

Tel. 840 22.

Mottagningstid: 12—1, 6—7 eller efter

överenskommelse.

Engelbrekts Sjuksköterskebyrå

anskaffar sjuksköterskor och barnsköter-

skor. Valhallavägen 18, II, Stockholm.

Tel. 861 81. N. 241 13.

Elektro-Medicin

Kungsgatan 13. Tel. N. 244 65.

Förnämligaste Fysikaliska Badkuranstalten i Sthlm

Rabatt-Prislista.

Diatermi ..... från 2.25

Kvartals 1.60

Hotluft 2.00

Fyrcell 2.00

Turkiskt bad (beställs per tel.) 2.40

Induktion ..... från 1.50

Ljusbad o. Massage 3.75

Elektr. karbad 2.50

Medicinska bad 2.50

Lokal Massage 2.00

Helmassage 3.25

Leg. läkare. Kostnadsfri konsultation.

Dir. Caj Kihlström, Sjukgym., Kgl.

Massage, Solbad, Ansikts- o. Fotbehandling

Kungsgatan 64, I tr. Norr 87 47.

Fru AGNES SVENSSON

Ex. Sjukgymn.

Krig med barn och om dem

Styrelsen för Svenska Skolornas
Fredsförening utsände nyligen ett
cirkulär till Sveriges samtliga skolor,
i vilket rektorer och föreståndare
uppmånades att på ett eller annat sätt
i respektive skolor söka förverkliga
tanken på Skolornas fredsdag. I år
hade denna dag förlagts till onsdagen
den 29 september. Det må väl sägas
vara ett underligt sammanträffande,
nog så beklämande i sitt slag och
väl värt att beakta, att samma dag
som denna ungdomens freds- och för-
soningsdag firades, må vi hoppas, i
skolorna landet runt, så utspelades i
Uppland den stora höstmanövern, i
vilken enligt tidningarna för första
gången barn och ungdom deltog. Ge-
nom tillmötesgående från chefen för
generalstaben, sågades det, hade nämligen
tillfälle beretts för en landstoms-
trupp att deltaga i manövern och detta
sällsynta tillfälle togs jämväl i akt för
Stockholms landstomsförbunds un-
domsavdelning, som deltog i krigs-
manövern med ett kompani. Och så
hände det, att samma dag som mor-
gonbön hölls i de flesta svenska skolor
över världsfred och försoning och
ungdomen uppmånades att som full-
vuxna medborgare slå en säker vakt
kring freden och förbrödringen mel-
lan folken, så lekte svenska pojkar
krig tillsammans med de stora, efter
deras mönster och på deras uppmaning.
Det är krig både med och om
barnen.

För att ytterligare fullständiga
krigsutrustningen i Uppland hade ock-
så kvinnorna för första gången dra-
gits med i den stora manövern och bil-
dade antagligen som vanligt ett mera
pittoreskt än uppbyggligt inslag
med sina Lottauniformer och sin kaf-
fekokning.

Ungdomens deltagande i Upplands-
kriget är för övrigt endast ett utslag
av en rörelse, som på sista tiden skjutit
alltmera fart och som går ut på
att knyta ungdomen fastare samman
med militarismen, och att som det så
vackert heter väcka i synnerhet den
studerande ungdomens slumrande in-
tresse för fosterlandets försvar. Mer

Vita Korsets

Sjuk- o. Operationsavdeln.

Brunkebergstorg 11 (f. d. Florag. 12).

Tel.: Förest. N. 12 50, Avd. 97 56.

Obs! Ej ändrade telefonnummer.

Se katalogen.

Å Sveriges Husmodersföreningars Riksför-

bunds Rönneberga Gärd, Lidingsön, motta-

ges barn i olika åldrar före och under

skolåldern samt vuxna, som behöva rekrea-

tion och vila.

Avgifter: För barn under 1 år, 3 kr. pr

dag, kortare tid 75 kr. pr månad. För

barn över ett år, 4:50 pr dag, kortare tid,

120 kr. pr månad. För vuxna 5—11 kr. pr

dag. Rönnebergakommittén.

Östermalms Nya Förlossningshem

SKEPPAREGATAN 27, 4 tr. (hiss)

STOCKHOLM

Tel.: Förlossningsavd. 708 48, Föreståndarinnan 749 82

Fritt val av läkare

Fru Emma Holmin

Manicure, Fotbehandling, Frostskad-

or behandlas. Hygienisk ansikts-

behandling med Massage, Elektrici-

tet, Violetta strålar och Vibrator.

Cremer m. m. till salu.

Lästmakaregatan 8. Tel. Norr 235 89.

ASTRAS

Barnpuder

Antiseptiskt ströpulver mot

hudlöshet och sårnader hos

spädbarn. Helande och smärt-

stillande vid liggsår, skavsår

och dylikt.

Burk med strölock

Kronor 1:—

Försäljes å apotek och i tekniska affärer

Nötskalet och den enbente på sin rätta plats

I sin nyligen utkomna bok, På vikinga-
stråt i Västerled, berättar borgmästar
Lindhagen om sitt besök vid Fords verk-
städer och om sitt sammanträffande med
den märkliga mannen. Han talar där
bland annat om, hur Ford för en tid se-
dan befann sig i penningknipa och nödig
kredit vägrades honom på rimliga villkor
i uppenbart syfte att komma åt hans fa-
briker. Då uppfann han en utväg och
skaffade sig det erforderliga kapitalet
själv, samtidigt som han införde ett nytt
system för besparingar genom att inte bin-
da mer än det nödvändigaste kapitalet i
råvaror och färdiga varor, vilkas hopande
i förskott skulle välla ränteförluster.

Detta nya kapitalbesparande system är
endast ett utslag av den sparsamhet på al-
la områden, som kännetecknar Ford och
om vilken han själv berättar i sin bok, I
dag och i morgon, To day and to morrow,
som nyligen utkommit.

Ingenting får förstöras i hans industrier.
På alla andra järnvägar kastas det smut-
siga trasset bort, på Fords föres det till-
baks till fabriken, rengöres och användes
på nytt. I andra fabriker tar man föga
eller ingen notis om virkesavfallet, hos
Ford sparas det ett hundra miljoner me-
ter virke om året genom att allt avfall
och gammalt bråte samlas ihop och eldas
upp. För sex år sedan använde Ford 600
olika sorters lädor till transport. Det be-
tydde många oanvändbara träbitar och
mycket sågspån. Nu har han utexperi-

är så få rektorer, som bevilja detta
lov framgår ju bl. a. av det stora
antalet deltagare vid den senaste täv-
lingen. Pojkarna skola ju represen-
tera skolan vid en officiell tillställ-
ning, heter det, och då böra de icke
nekas lov. Naturligtvis betraktas det
dessutom på många håll som en stor
heder för skolan om pojkarna åter-
vända från dessa tävlingar med medaljer
och pokaler som synliga be-
vis för att deras skola är styvare i
skjutning än andra skolor och detta
bidrar givetvis att draga allt flera
skolor in i rörelsen.

Man frågar sig ovillkorligen om
inte dessa skyttetävlingar mellan skol-
ungdom vilka dock finansieras av
statsmedel äro, om icke ett direkt
kringgående av riksdagens beslut, så
dock ett försök att inom skolorna up-
pehålla intresset för skjut- och va-
penövningar, vilket måste anses stå i
strid mot andemeningen i riksdagens
beslut. Och fränsett vem eller vilka
som finansiera tävlingarna, så anse vi
hela den rörelse i vilken skyttetävlin-
garna äro ett led, såsom en mycket
sorglig företeelse. Är det omåttligt
begärt att pojkarnas krigiska instinkter
och slumrande intresse för frivil-
ligt försvarsarbete skulle kunna få
sova i ro under barnåren eller åt-
minstone inskränka sig till tennis-
datskrig och indianlekar i stället för
att som nu väckas i vapenövningar
och krigsmanövrar då de ännu inte
hunnit trampa ut barnskorna. Det
lär väl näppeligen vara någon fara
för att krigsinstinkterna slumra i evig-
het, om det nu är det man är rädd
för, ty för den väckningen svarar i
de allra flesta fall exercisen redan
vid unga år.

menterat 14 sorter med mindre sågspån
och färre oanvändbara träbitar. Den var-
ma luften och röken från kraftstationerna
leder han i en tio fot hög skorsten av stål
och asbest till kol- och destillationsappa-
rater, där dess värmeenergi tages till vara,
och i trädestillationsapparater förvandlar
han till träkol och dess biprodukter allt
upptänkligt avfall, för vilket ingen annan
användning finns, sågspån, hyvelspån, stic-
kor, barr, bark, nötskal och halm.

Ford säger sig icke ha ett enda lager-
hus — i full överensstämmelse med det ka-
pitalbesparande system, som borgmästar
Lindhagen talar om. Han har varken rå-
varor eller färdiga produkter på lager.
Genom att i stället ha en ytterst snabb om-
sättning har han räknat ut att han endast
behöver 50 miljoner dollars i rörelse i
stället för annars 200.

En vidsträckt decentralisation ingår i
Fords sparsamhetssystem. Han har byggt
järnvägar, driver egen skeppsfart och har
infört en hel del andra förändringar. Re-
dan för sju år sedan började Ford expe-
rimentera med småfabriker i mindre sam-
hällen och på landsbygden, som gjorde
olika bildelar och nu har han en mängd så-
dana. I alla dessa har han låtit lantbrukare,
trädgårdsmästare, kvinnor, som samtidigt
sköta sina hem, och andra människor, som
sköta sina gårdar och sin jord få bisys-
selsättning och extra förtjänst genom ar-
bete i hans verkstäder.

Ford sparar också på den mänskliga ar-
betskraften, men på ett helt annat sätt än
industridkare brukar göra. Han drar inte
in folk och gör dem arbetslösa utan han
ställer dem att göra just det arbete, som
de passar till. Han räknar ut och hushäl-
lar med människomaterialet lika noggrant
som med nötskalen och sågspånen. En än-
ka får behålla sin avlidne mans lön mot
det att hon utträttar de sysslor hon kan, de
må vara hur obetydliga som helst. Och
invaliderna behållas i Fords fabriker och
sättas att göra det arbete som deras olika
lyten medger. En enbent kan också göra
nytta för sig.

Detta hindrar inte, att Ford är mycket
skeptisk gentemot allt vad hantverk och
mänsklig handkraft heter. Han är så
gott som förhäxad av naturkrafterna, vind-
kraft, vattenkraft och elektrisk energi.
Vår civilisation sådan som den nu är, vil-
lar på ingenting annat än bra och billig
naturkraft, säger han på ett ställe i sin
bok. På ett annat ställe säger han, att vä-
gen till frihet och ekonomisk likställighet
går genom naturkraften. Den enda slav,
som finns på jorden, är den, som är oför-
mogen att tillgodogöra sig mekaniken —
män och kvinnor, som släpa sten och ved
och vatten på sina ryggar — hantverkare
som knäpa och knäpa och ändå få ett då-
ligt resultat.

Men skola vi inte en gång i framtiden
uppnå en gräns, bortom vilken ligger över-
produktion och där maskinen blir männi-
skan övermäktig och hon nedsjunkar till
ingen betydelse? På det kan tydligen inte
Ford ge ett svar. Morgondagen skola vi
inte bekymra oss om, säger han endast.
Den gestaltar sig som den vill, trots män-
niskornas välmående försök att lägga om
riktningen och trassla till den.

Också Ford har sin begränsning.

R. H.

Mötesplatsen

Under valrörelsen höll fröken Ker-
stin Hesselgren på inbjudan av Fri-
sinnade Kvinnors diskussionsklubb
och Frisinnade föreningen i Kristian-
stad ett uppmärksammat och talrikt
besökt föredrag över ämnet "Vil-
ja och välja".

SÖDERMANLANDS

ENSKILDA

BANK

Inkassouppdrag

Solidarisk Bank. Grundad 1865.

Yrkeskurs i konststoppning

Föreningen för Rationell Hushållning börjar ny kurs i konststoppning den
1 oktober. Kursen varar 6 mån. och kostar 200 kr. Under de 2 sista mån.
kan skicklig elev erhålla någon avlöning.

God utkomst efter uppnådd yrkesfärdighet.

Anmäl. Västmannagatan 4, Stockholm

Beställningar mottagas.

Sjuka och svaga
hänvisas till den av tusentals beprövade
"WOHLMUTH-METODEN"
som bekvämt kan utföras i hemmet.
Begär muntliga, kostnadsfria upplys-
ningar från
WOHLMUTH-CENTRALEN, Kungsg. 28,
Stockholm. Tel. 112 17 & Norr 52 33.

Självstyrelse och rikshushållning

av ELISABETH TAMM

Sedan urminnes tider har det gått ett drag av självständighet genom det svenska folkets historia. Det har visserligen här som i andra länder förekommit både utländskt och inländskt förtryck. Främmande folk ha sökt att kuva vår frihet och våra storhetsdrömmar. Och på samma sätt ha enväldet och fåväldet gång efter annan velat komma till makten. Där har inte heller saknats den splittringens anda, som undergräver möjligheten till styrka, men där har alltid uppträtt personligheter, människor från vitt skilda läger som på skilda sätt slagit vakt om folkets rätt och fört dess talan.

Självstyrelse och rikshushållning! Varje skede har sin form av självstyrelse och ordnar därefter sin rikshushållning. Och vår egen tid! Ja, den ger åtskilligt att tänka på i det avseendet. Det talas allmänt om det demokratiska genombrottet! Något sådant borde ju enligt all följdriktighet medföra en högt utvecklad självstyrelse. Men hur har det gått? Det är den stora besvikelse tiden givit oss, att det stannade vid detta genombrott. Man har ernått möjligheterna, de yttre formerna för en demokrati, men när det gällde tillämpningen, då stelnade formerna, då länkades möjligheterna in i andra banor, som skulle gynna ett motsatt syfte. Den allmänna rösträtten ger ingen självbestämmanderätt i vårt politiska liv. Den ger var och en rätt att rösta som han eller hon vill, men om han eller hon inte röstar med ett visst parti och under en särskild partibeteckning, så gäller det inte. Att olika riktningar samla sina meningssfränder är alldeles naturligt, man bör så bäst kunna tjäna den sak man vill arbeta för, det är något annat. Men partipolitiken har drivits så långt att partiet har blivit det väsentliga och saken får vika, medlet har blivit mål och då förlorar det, som borde varit mål kraften att samla. Folkets rätt, de mångas rätt är därför egentligen att välja parti. Och hur har det blivit så? Till stor del genom vårt proportionella valsätt. Man tycker, det är underligt! Detta proportionella valsätt skulle ju inte vara något annat än att fördela makten rättvist i förhållande till antalet. Men hur gick det? Ändamålet, rättvisan, den rättvisa fördelningen, föll bort och räknefrågan blev huvudsaken. Och man har uppnått en mycket stor skicklighet i räkning, allt har blivit en räknekonst om antalet röster. Man dividerar inte bara siffror och röster, utan åsikter och frågor, rätt och orätt, heder och ära. Och till sist bli våra rättsbegrepp så förslöade, att vi glömma, att den proportionella valmetoden, som för resten slagit fel, bara är ett räknesätt, att brukas vid valen, men inte ämnad att användas av de valda i stället för eget omdöme och rättsuppfattning eller att vara bestämmande för handlingssätt.

Samtidigt, som den verkliga demokratin blir undertryckt av död bokstav, övergår makten till dess fiende byråkratin — ämbetsverk, tjänstemän, statistik, utredningar — och skatter. Och inte nog med det, utan byråkratin storstädning fordrar också centralisation av dessa ämbetsverk och tjänstemän med åtföljande statistik och utredning. Och med allt detta följer självstyrelsens tillbakagång, kanske utplånande, makten glider omärkligen men säkert över från de många till de få. Vi ska inte dölja för oss att det är detta, som håller på att ske, som vi uppleva i våra dagar, vi ska inte dölja för oss att vår självstyrelse är i fara. Det hjälper inte, att socialdemokratien växer; så länge högern är så stark, som den är tvingar den socialdemokraterna att söka hjälp i byråkratin. Och högern själv överläter hellre makten till en byråkrati än till socialdemokraterna. Vad är det som händer? Ingenting annat än att vi under demokratiska former avsvärja demokratiens anda.

Och rikshushållningen! Den måste givetvis under så ogynnsamma förhållanden bli lidande. En tid där partilinjerna, formerna äro så allt behärrande, där måste saktligheten så ofta komma att vika, att en dålig hushållning blir följden. Och centralisation, som är byråkratin sätt att uttrycka sparsamhet blir ofta till sina verkningar motsatsen.

Också landstingsinstitutionen har rönt inflytande av tidens strömningar, det är alldeles naturligt. Partipolitiken har gjort sitt inesteg också här. Den måste det för kammarvalen. Men inte bara därför. Man väljer parti-vis och proportionellt till landstinget, och därmed är saken avgjord.

Det är en sällsam företeelse, att vid höstens landstingsval den länge bebådade borgerliga samlingen till så stor del har förverkligats. I 118 valkretsar av 180 har den ägt rum. Det har visserligen sagts, att detta för de frisinna inte skulle innebära något steg åt höger, endast en taktisk åtgärd. Den tolkningen kan aldrig upprätthållas. Ett steg åt höger är och förblir ett steg åt höger. Jag vill inte uttala mig nedsättande om de andra partierna, men är man frisinna, så måste man väl också vara det och handla därefter. Och denna borgerliga front mot socialdemokraterna som på senare tid agiterats så mycket för, är orimlig. Ingenting kan väl vara en större hjälp för socialdemokraterna än detta. Vilja de frisinna motarbeta socialdemokraterna, så måste de istället ta ett steg, ett stort steg åt vänster — våga stå på egna ben och ta egna steg. Detta att leva på att vara tungan på vägen blir i längden ohållbart. Mellanpartierna kunna inte leva på detta, de måste själva ha den inre livskraft, som allena gör en levande insats. Annars är deras tid snart ute. Men därför inte liberalismens.

Efter att ha bevistat 8 lagtima landsting har jag den uppfattningen att många fara därifrån — om de vilja vara uppriktiga — ganska otillfredsställda med det arbete de varit i stånd att utföra.

Jag förnekar inte att den nitälskan om länets bästa, den sparsamhet och enighet som ordföranden alltid måste tala om i de sedvanliga hälsnings- och avslutningsanförandena finnes. Men självstyrelsen håller på att försvinna, där fattas demokratisk anda, det är den företeelse jag nyss nämnde, som går igen också här. Den ökade arbetsbördan har lämnat inesteg åt byråkratin, den förvaltningsform, som är självstyrelsens motsats. Och ett förvaltningsutskott, som jämte suppleanter utgör nästan hälften av landstinget, gör den andra hälften alldeles överflödig. Ty numera — och är för år har det mer och mer blivit så — äro ärendena huvudsakligen avgjorda innan landstinget börjar. I 9 fall av 10 blir det som förvaltningsutskottet beslutat. Men det återstår dock alla de val landstinget ska förrätta. Det återstår inte bara förstakammarvalen, det förekommer ju bara vart 8:de år, utan alla andra val — fr. o. m. förvaltningsutskottet, olika styrelser och direktioner, uppdrag m. m. t. o. m. de mindre ivrigt eftersökta platserna i inskrivningsnämnder för rullföringsområden och ledamöter i mönstringskommissioner för hästutskrivningsområden m. m. Ja, men kvällen innan landstinget börjar, sammanträda de olika partigrupperna, och då gör man upp den saken, det är också en räknefråga. Så är det egentligen färdigt. — Så börjar landstinget och respektive utskott tillsätts, och landstinget stadfäster besluten — kanske några få frågor, varom meningsskiljaktigheter råda — och så klubbas utgifts- och inkomststaten igenom, en stat som rör sig på 2 å 3 miljoner kr. — Man tänker på att dessa belopp ska uttagas av alla skattskyldige, av små inkomstagare och man kan inte gärna undgå att bli illa till mods för ansvaret, det ansvar man delar. Och man blir illa till mods över, hur lätt man ändå bär det ansvar, som är delat — det är

Pan-Europas födelse

För sjunde gången ha de delegerade rest hem från Nationernas Församling i Genève. Många ha haft så bråttom att de rest före slutet och nätt och jämnt så många blivit kvar, som behövdes för att antaga en av nedrustningsutskottet framlagd resolution som uppmanade N. F:s medlemmar att följa exemplet från Lorcarno och ingå avtal med varandra. Sverige förklarade därvid att vi ha mycket längre gående avtal med våra grannar. Sens moralen som icke utsades, var den, att de skandinaviska avtalen borde vara mera förebildliga än Rhenavtalet.

Det mest betydelsefulla steget framåt är Tysklands intagande i Förbundet och rådet. Det nästa steget till utvidgning av Förbundet skulle vara Rysslands intagande. Briand och Stresemann uppger vara eniga om att det inte kan dröja länge innan det problemet blir aktuellt.

Tysklands inträde har köpts med skapandet av nya rådsplatser efter en nya rangskala, som verkar en smula konstgjord, och som heller ingen är särskilt belåten med. Likaså ge namnen på de ny- och omvalda icke-ständiga rådsmedlemmarna åtskilligt att fundera över. Polen, Chile och Rumänien äro valda för tre år, Columbia, Holland och Kina för två och Belgien, Salvador och Tjeckoslovakiet för ett år.

Detta råd tycks inte sammansatt efter någon plan eller proportion, det är en tämligen tillfälligt sammansatt representation för jordklotet. I själva verket synes det vara så att problemet om rådets sammansättning liksom de andra stora problemen — alltsammans pekar mot skapandet av ett Pan-europa. Om Kontinentaleuropa enat inträdde som en grupp, en sektion i Nationernas Förbund, blev det helt andra utsikter för att Amerika och Ryssland komme med. Även i England är bland ledande kretsar tanken uppe att Storbritannien borde inom Nationernas Förbund bilda en Pan-brittisk sektion, där Dominions vore företrädare. Kontinenterna skulle då gruppvis marschera in i ett Nationernas verkliga förbund.

Frågorna om avrustning, säkerhet, om gränsregleringar och minoriteternas rätt, om avlysandet av den nationalistiskt betonade ekonomiska fejden — alla dessa skulle lösas av Pan-europa, d. v. s. av en ekonomisk och politisk sammanslutning av alla de många splittrade staterna. Europa i verklig mening är ännu ej till, det måste skapas.

allas — det är ingens! Tidens sätt att spara är likadant överallt, ibland kostar vad det kostar vill, ibland spara på några 100 kr. Och så byggnaderna där pengar begravas. Och ibland bygga om nybyggda byggnader. Och så utredningar och förvaltningskostnader!

Under valrörelsen 1921 gav jag inga andra löften än att vara hederlig. Jag anade inte då, hur svårt det skulle bli att hålla det löftet. Inte trodde jag, att politiken var ett lätt yrke, men att det skulle bli så svårt att uthärda, vad man där mötte — lika fullt hos s. k. meningssfränder — hade jag ändå aldrig kunnat föreställa mig. Och det har framstått för mig, mer och mer, som en oeftervärlig plikt för oss kvinnor, att när vi nu fått vår medborgarrätt också omutligt hålla på, att de rättsbegrepp, som äro rådande i det enskilda livet också ska vara det i det allmänna. Det delade ansvaret ska bli allas. Över formerna står saken, över partigränserna står rättfärdighetens krav.

Kontrollant
Stadskemisten
I
GÖTEBORG.
G. Karl Almström
FIL. D. F.

Tidevarvet har flera gånger hänfyllt till den pan-europeiska rörelsen, som nu i dagarna — den 3:de oktober — skall ha sin första kongress i Wien. Märkligt är att samtidigt hålles i Tokio den första pan-asiatiska kongressen medan pan-amerikanska unionen sammanträder i Panama.

Världen är full av kongresser för allt möjligt, så att det kan tyckas att en sådan mer eller mindre inte betyder så mycket. Men om man tror på betydelsen av den första pan-europeiska kongressen, så är det för att idén har sin egen tyngd och segerkraft. Denna kongress kommer att bevisas av en del ex-ministrar, framstående författare och andra berömdheter. Men ledningen av kongressen räknar icke så mycket på de äldre som på ungdomen, den ungdom, som kan entusiasmeras för ett stort mål, som förmår hänförelse för Europa som sitt större fädernesland, värdigt att tjäna. Rörelsen har icke någon aggressiv karaktär, det nya Europa den drömer sig skall icke hota utan samarbeta med de andra stora världsgrupeerna. Om brittiska imperiet och Ryssland ej kunna tillhöra ett Pan-europa, på grund av att de tillhöra andra grupperingar, skola de förbindas i en entente med detsamma.

Inte underligt att ledningen söker den djärva ungdomens stöd i så stora planer.

Som ett bevis på hur den europeiska tanken kan elda ungdomens fantasi, meddela vi en visserligen mycket ofullkomlig översättning av en dikt, *Europa*, av Siegfried von Vegesack, som står införd i tidskriften Pan-europas sista nummer.

Europa, mödrars land, heliga moderland, folkens förtrampade modersköte. Ditt sår från strider och falska segar blöder i evig feberbrand.

Väldiga slagfält, där ännu blöda döende med händer knutna läpparna av smärtan slutna! O, kyrkogård, med millioner döda.

Evoigt mördande och födande igen ständigt växa nya skaror upp till hat igen och nya faror. Hur länge varar folkens vanvett än?

Europa, ofulländade, av dina egna skändade, förstörda helgedom! På korset Herren Gud led för dig förgäves.

Bröder, det kommer en dag, stormande och susande, jubelrop och klockors slag, sjungande och brusande.

Riven bort stängslena, trampen ned gränserna, skynden med fröjdesprång, sjungen en glädjesång.

Bären vapnen samman, och vid målet, tänden bålet, Dansen om flammen!

Genom skriet från nationerna, rasslet från legionerna, dånnet från kanonerna över sorger, som ropa, över lögnhavets vågor, folkhatets läger, sjungen sången om Europa. Stämmor brusa, komma närmre, ständigt dån av tidens steg. Kommen, bröder, hit och sen: under denna himmel träder, fri och modig européen.

Rök **Teofani** Crown de Luxe och Ni blir nöjd
Tobakshuset, Birger Jarlsg. 13, Stockholm.

Skånska Handskmagasinet
Västerlånggatan 55 - Stockholm.
Telefon Norr 141 63.
Stort lager av
HANDSKAR, VANTAR o. STRUMPOR
Etabl. 1819.
Äldsta Handskaffär i Stockholm.
Innehavare Fru Lotten Smith.

Lotten Karlssons
Trikåfabrik

Starka hemstickade Herr-, Dam- o. Barnstrumpor på lager. Strumpor vidstickas, Stuckyllt köpes. Kem. tvätt o. färgning emottages. Prima Filtar till salu. Sibyllegatan 41, Stockholm. Tel. Norr 101 40.

SVENSKA PIANOFABRIKEN

Blekingegatan 61, Stockholm
Tel.: Söder 28 28.
Förstklassiga pianon i olika träslag. Erkända av våra främsta musiker. Billiga priser.
Reparationer o. stämningar utf. billigt.

Werners Sjukhem

Linnégatan 7, 5 tr., Stockholm.
Mottager alla slags medicinska sjukdomsfall, Diet och badbehandling efter läkares ordinationer.

Måltidsinackorderingar med diet mottagas. Innehavare: Röda Korssystern Märta Paues.
Tel. 742 60.

Tre gyllene minuter är morgontoiletten med **Schéels RADIUM-tvål**

Schéel Radium-tvål
Innehåller radium-mineralet "Vikit" Framtidens tvål Pris 1.-krona
Lödrrätt utmärkt även i hårt vatten!
Radiumhalten kontrolleras av Radium-experten Fil. Dr N. Sahlbom

Sjukvårds- och Förbandsartiklar
Kirurgiska Gummivaror, Bandager alla slag, Elektriska Hörapparater, Induktionsapparater, Åderbräcksstrumpor, Bräckband, Ryggställare, Grossesskorsetter och Gördlar, Brösthållare, Lungskyddare, Skölkannor, Liggdynor, Dambindor, Barnavårdsartiklar alla slag m. m. Besök eller tillskriv oss. Illustrerade kataloger gratis.
Magasin Special
Vesterlånggatan 66 (Ingång i Passagen) Birger Jarlsgatan 9 STOCKHOLM

Hålfotsstöd
av Dr Hybinnettes modell, alltigenom svensk tillverkning av yppersta, rostfria material. Varje hålfotsstöd provas ut och hamnas efter fotens form. Gör oss ett besök mellan kl. 1—6 e. m.
Kirurgiska Instruments Fabriks A.-B. KIFA
Regeringsgatan 31, Stockholm.
Tel.: Norr 286.

Moderskapets tragedi

Moderskapet är vördat, skyddat och välsignat blott då det fullbordas under gynnsamma sociala omständigheter. För fattiga, överansträngda och ensamma mödrar blir det i stället en tragedi, i vilken barnet drages in och som det nuvarande samhället låter passera.

Detta är tesen i två nyutkomna böcker, *En kvinna på väg* av Ingeborg Björklund (Wahlström och Widstrand) och *Moderlivet* av Else Feldmann (i anonym översättning hos bokförlaget Urania).

Titeln å Ingeborg Björklunds bok antyder att författarinnan själv väger vikten vid sin hjältinnas väg genom olika stadier av en livsutveckling. Det tyngsta och värderikaste i boken synes mig dock vara den del av skildringen, som har en viss allmängiltighet, teckningen av de obemärkta värld.

De obemärkta kunna ibland synas vara nog så bemärkta i den sociala diskussionen och av lagstiftningen, men hur mycket vet man om dem? Boken ger ett värdefullt bidrag till kunskap. Den för läsaren genast in i Tårarnas dal, där de Fördömdas boning står, d. v. s. pensionatet för obemärkta. Dess inackorderingar ha alla samma öde fast i olika varianter. De ha att bära det fysiska tillståndets börda och därjämte bitterhet över krossade illusioner, mindervärdeskänsla, ångest inför framtiden, rädslan för social dom eller bördan av en redan fullbordad sådan. Slutligen när timman slagit, tillkommer smärtan av att nödgas skiljas från barnet. Det trista kamratskapet mångfaldigar deras öde och kommer det att överskygga världen.

Av alla dessa beståndsdelar bildas de ensamma mödrarnas alldeles särskilda depression, som de allt efter styrka och temperament övervinna, förkrossas eller förhäradas av. Isa, bokens huvudperson, passerar från de Fördömdas boning över till ett avgiftsfritt Hem för ogifta mödrar med ett annat klientel. För de enkla flickorna där är händelsen mindre oerhörd och problemet mindre förbryllande. De anklaga icke männen och samhället, de slita igenom sin tid och gå vidare. Skillnaden i stämning och ton mellan de båda väntplatser-

na för ensamma mödrar har kommit mycket osökt och påtagligt fram.

I en senare del av boken skildras barnets födelse och den unga moderns öden, dels tillsammans med barnet, dels ensam. Hon är uppriven och ur jämvikten och illa danad att slå sig fram med barnet genom de svårigheter, som möta en ung moder utan pengar och utan stöd. Det är omöjligt för läsaren att hålla åtskiljs eller intressera sig för den rad av män, som uppträda på skådeplatsen, men man får ett allmänt intryck av en ojämn strid, i vilken männen utom sitt ekonomiska och sociala övertag även ha den fördelen att äga en hemlig bundsförvant i kvinnans drift till kärlek. Bränt barn drages till elden.

När brottstycken ur denna skildring för ett par år sedan infördes i Tidevarvet, fick redaktören mottaga nyttiga påminnelser om att livet är skönt och att dess skönaste moment, kärleken, bör hållas i helgd. Författaren och redaktören rönte samma öde som budbäraren av obehagliga tider ofta fått undergå, det att bli okvädade. Det var emellertid orättvist, ty vi rådde icke för, att livet icke alltid är skönt, fast det borde så vara. Kanske skola några av kritiker-na försonas av upplysningen att den stackars lilla modern efter alla äventyr och olyckor i slutet av boken möter den riktiga kärleken och har kraft att ta emot den. Författarinnan är icke cynisk, ehuru hennes ton ibland är från och hon i sin egenskap av debutant är en smula otymplig och icke behärskar sin meddelelseform.

En vädjan arbetar sig fram ur bokens stoff, eller rättare två. Den ena är riktad till dem, som äro i samma fördömdelse som bokens hjältinna: tro på er själva, låt icke övertyga er om er uselhet, uselt vore blott att släppa ansvaret för barnet. Den andra manar de utanförstående, samhället, att ta i betraktande förhållandena och omgivningens oerhörda betydelse för individen, att döma de ensamma mödrarna efter deras förutsättningar och att hjälpa dem igenom den tid, då de fälla kronbladen och svikta under sin börda.

Det är för denna vädjans skull man önskar boken en läsekrets.

Else Feldmann är den färdiga konstnären, som behärskar sitt stoff, det märks även genom den mer än lovligt tafatta översättningen. Innan man beskärmar sig över den måste man betänka, att det säkert icke varit lätt att få ett känt förlag eller en förstklassig översättare till denna gruvliga bok.

Genom sin långa praktik som journalist i det sociala facket under en nödperiod utan like de sista femton åren i Wien, har Else Feldmann samlat en fruktansvärd erfarenhet om livet bland de fattiga och förkorna i en storstad. Men hennes bok är inte bara ett journalistiskt dokument, det är en sorgedikt om moderns kropp som skändas, livets ursprung, som smutas och förgiftas, kärleken,

Människan till sin gud

Som diktaren sin dröm
som älskaren sin aldrig släckta oro,
som modern tanken på sitt barn,
sitt liv, sin mening:

så,
innesluten djupast inne i mitt hjärta,
jag bär dig, Gud.
I min själs ohuggna marmorblock
slunrar du,
bara aning än, bara ansats, möjlighet;
med handen fast knuten om hammaren
mejslar jag ut din bild,
smeker hårdhänt fram den ur grova stenen
Flisorna yra omkring mig.

De sarga mina händer.
Jag märker det ej.
Obarmhärtigt måste den rasa vidare, ham-

marcn,
rasa mot mig själv
på det att en gång ur spällorna
min längtans gud må ta gestalt.

ARNOLD LJUNGDAL.

som till oigenkänlighet förnedras.

När arbetarhustrun efter några års äktenskap är för tröttn på att hålla hemmet i ordning och för avskräckande för att vara sin man till behag, driver honom längtan efter en smula njutning som omväxling med arbetet, till sprit och till yngre, oförbrukade kvinnor. Hustrun smygsmördar sina små en efter en och dör slutligen av följderna av en fosterfördrivning. Döende demonstreras hon som ett fall av professor för kandidaterna på sjukhuset. "Vad ni se här, mina herrar", säger han och ritar på stora tavlan, "är ingenting mindre än livmodern. Här i denna del, vilken ni ser på teckningen, fullbordas utvecklingen av en människovarelse. Vi hava också tillfälle att på en 34-årig fabriksarbeterska observera en fortskridande förruttnelse hos fostret."

När lektionen är över, bäres hon bort och dör.

En annan väg står proletarkvinnan öppen, det är den prostituerades väg. Hon blir därvid "till för alla, en civilisationens inrättning, tillkommen av människor och till vilken det icke finnes någon motsvarighet i djurriket. Man betjänar sig av henne, hon finns där liksom en telegrafkabel, en spärväg, en offentlig bekvämlighetsinrättning. Man går till henne, det är en affär, där kropp och själ skändas i lika hög grad. —"

Bland dessa eländigaste inför Else Feldmann en journalist, som under sina tafatta försök att hjälpa olyckliga mödrar, prostituerade och barn, själv suges ner i eländet, tills han slutligen måttat sig med erfarenheter och kan stiga upp ur djupen för att återge dem.

Det är självfallet att dessa erfarenheter äro ensidiga, och att proportionerna i världen mellan sjukt och friskt, elände och dräglighet icke äro dessa, icke ens om världen är ett Bezirk i Wien. Men detta finns, detta händer, denna skam vidlärer samhället. Vid läsningen av Else Feldmanns bok erinras man på nytt om hur föga kombinerade hjälp- och

Svenskt patent.
För efterapningar varnas.

Extra inkomst — hemarbete

genom att i hemmen utföra stickarbeten för egen eller vår räkning på vår patenterade stickmaskin ARE — specialmodell.

Säljes även med S. K. F. kullager. Levereras till svenska statliga institutioner.

Överbetalade icke rätstickningsapparater med korta nålar då ni kan erhålla en bättre och billigare, näml. Are-Standard till endast kr. 125:—, vilken kan kompl. med randapparat för avig stickning. Nyhet: Are långstickmaskin. Naumanns världsberömda symaskiner med kullager. Begär prospekt.

NORDISKA TEXTILKOMPANIET
Vasagatan 15—17, STOCKHOLM.

De menlösa

Gamla Annabel, som satt och spann vid sin torvbrasa, kunde berätta historier. Det var så trevligt i hennes hus med skinnande svarta takbjälkar och det hårda lergolvet, som var bestrött med vit sand. Herrgårdsbarnen tyckte om att se Annabel spinna och ännu roligare var det, när hon kardade. Hon tog uller ur en hög, smal korg och kardade den till långa, vita, mjuka rullar, som sedan hastigt förvandlades till tråd. Det var roligt när hönsen och kycklingarna kommo spatsierande in i rummet, och roligt när Annabels dotter schasade ut dem igen.

En dag kom en geting surrande in, och den kom Annabel att börja berätta en historia.

"Det var en däre, som bodde borta i Erskay", sade hon, "och den stackarn satt en dag med sin far vid spisen. Fadern var gammal och skallig. Rätt som det var somnade han, och en geting kom och satte sig på hans huvud.

"Gå din väg från min Fars huvud", sade dären. Men getingen brydde sig inte om det. Då tog dären upp eldgaffeln.

"Jag talar till dig", sade han. "Gå din väg genast!"

Men getingen satt kvar. Dären blev ond och lyfte eldgaffeln i vådret. "Nu säger jag åt dig en gång till", sade han. "Vill du ge dig iväg?" Men getingen rörde sig inte och den stackars pojken slog nästan sin far fördärvad. Han fick så mycket ledsamheter för det, fast han bara handlat i vänlighet, stackare.

Sandy var bara sju år, och han ville veta vad en däre var, ty han hade aldrig sett någon.

"En däre är en människa, som har mindre förstånd än andra, eller kanske ofta bara ett annat slags förstånd. Det fanns en i socknen på min farfars tid, och han var så klok som någon på sitt sätt, men han kunde aldrig låta bli att spela folk spratt. Han gick från socken till socken, och människor gav honom kläder och mat och allt han ville ha, ty han var god att ha som vän, men en svår fiende. En dag gick han till skollärarns hustru, och han tyckte om vad hon gav honom.

"Är de snälla mot er här?" frågade han, för hon var nykomling på trakten, och hon svarade att det var snälla människor. Då gick dären till vartenda hus i grannskapet.

"Ni ska ge en höna åt skollärarns fru", sade han till kvinnorna, "och det måste vara idag eller i morgon". Och antingen de ville eller inte, var de rädda för vad som skulle kunna hända, om de inte gick.

Hela kvällen och hela nästa dag kom de

straffåtgärder mot enskilda individer förmå gagna, när dessa individer blott äro symptom på en sjukdom, som man lämnar orörd. E. W.

med hänsyn till skollärarns, och frun visste till sist inte vad hon skulle tro.

En annan gång gick han till prästgården i Inverferre och bad om husrum för natten. Kyrkoherden var en gammal man och ungar, men han var vänlig och kände väl till dären. Han tog honom med sig till ladån, där han kunde få tak över huvudet. Det var hö på skullen, och man kunde komma upp på en stegen.

"Ni kommer att få en skön bädd däruppe", sade kyrkoherden. Men dären var inte nöjd, för han var av god familj och tyckte inte om att ligga på en skulle. "Jag är rädd för att gå upp", sade han. — "Dumheter", sade kyrkoherden, "jag skall visa er, hur ni skall komma upp, fastän jag är äldre än ni." Och han klättrade upp för stegen och ropade på dären att följa efter, för det fanns inte bättre säng i församlingen, än den han skulle få däruppe i höet.

Dären tog bort stegen. "Eftersom ni tycker så mycket om den", sade han, "kan ni ju ha den själv! Och han gick in i prästgården och lade sig i kyrkoherdens säng och sov till nästa morgon, och kyrkoherden kunde inte komma ner från höskullen, förrän någon hörde honom på morgonen.

Barnen tyckte om den berättelsen.

"Ja det var en som var full av odygd", sade Anabel. "Angus uppe i bergen var inte alls på det sättet. Han var inte klokar än ett barn i ting som höra denna världen till, men han hade en visdom från Ovan större än de flestas. Han vandrade omkring bland höjderna och sov i ljungen och hur det var kunde han inte stanna länge i något hus. Det var som ett fångelse för honom. Han kom in i det ena eller andra huset om kvällarna och fick sig en pratstund vid spisen, och när det var tid för aftonbön, läste han bönen och ingen kunde tänka, att det var Angus, utan en vis och helig man, som talade med En, som var honom när. Och sedan gick han upp till bergens igen, antingen natten var mörk eller ljus, det var det samma.

Sandy tyckte, att Angus skulle ha varit rädd att vara alldeles ensam däruppe i de mörka, ensliga kullarna, men Annabels dotter sade, att han kanske inte hade förstånd att vara rädd ens. — "Kanske han hade för mycket förstånd", sade Anabel och tog ny ull på kardan. — "Var det inte En, som vandrade med honom därborta, bland ljungen som inte ni och jag kunde se. Och när han såg upp mot stjärnorna, som David, då såg han Den, som skapat dem..."

"Berätta en historia till, Annabel!"

EN BOK FÖR ALLA

är den ypperligt skrivna och ypperligt illustrerade gymnastik- och hälsoboken

Hur sköter Du din kropp?

Hälsa och vigör i din egen hand. Ett giv akt för friska och klena av *Tore Bildt*. Häft. 2: 50, inb. 3: 25.

Lindblads Förlag - Uppsala

FÖRSÄKRING
SKÄNKER
TRYGGHET

FOLKET
Livförsäkring

SAMARBETE
Brand- Olycksfalls- Garanti- Bil-försäkring

Kooperationens Försäkrings-Anstalter
Kungsgatan 5 - Stockholm

Bageri & Konditori

29 Skepparegatan 29. Tel. 709 76

STOCKHOLM.

Rekommenderar sina delikata bröd- och Konditorivaror av alla slag.

(Ester Dominicus).

Det bästa småbrödet och kaffebrödet köper man i

Majas Hembageri

Bergsgatan 36, Stockholm

Tel. Kungsh. 54 68

Grahamsbröd o. Wäfflor

10 proc. påbröd lämnas.

En gedigen boksamling

— utan kännbar kostnad —

kan envar förskaffa sig. Verk av de främsta in- och utländska författare. Synnerligen lämpligt för studiecirklar.

Tillskriv

Red. Gösta Lindberg,

Centralplan III — Gävle.

Försäkra Edert liv i

VALAND

Ömsesidigt livförs.-bol.

Grundat 1894

Låga premier. Höga vinster.

F:a Emil Bäcklin
GLASMÄSTERI
och RAMAFFÄR

1 AD. FREDRIKSTORG 1
STOCKHOLM

Gott arbete!

Billigaste priser!

Telefoner: Söd. 318 21 & 237 21.

På

RESTAURANT
RUNAN

hörnet av Sjö- och Thulegatorna

Sundsvall

äter man bäst i hela staden

Ljusa, hemtrevliga och moderna lokaler.

Enskilda rum för samkväm. Piano till gästernas förfogande vid enskilda samkväm

Rylander & Olsson
Bok-, Tidnings- & Accidenstryckeri

Levererar

förstklassiga arbeten såsom
BÖCKER, TIDNINGAR
och AFFÄRSTRYCK
till billigaste priser och på
kortaste tid.

STOCKHOLM
Lilla Vattugatan 25 - Norr 7606

Ett parti

O S T

realiseras.

Smöraffären Framåt

28 Nybrogatan och Norrlandsgatan 13.

Ingen klagan

om man uppriskar blodet, rensar magen och tarmarna från osunda rester och utdriver urinsyran från kroppen, varmed man undanrödjer roten och grundorsaken till illamående och många sjukdomar.

Denna för hela organismen välgörande process erhålles genom att använda

Fruktsalt-Samarin

Det bringar vigör och ger hälsa.

Pris pr fl. 2.50. Säljas å alla apotek, hos droghandlare, m. fl.

Cederroths Tekniska Fabrik
Stockholm